

Posudek oponenta diplomové práce

Vysoká škola:	Univerzita Karlova v Praze
Fakulta:	Právnická fakulta
Katedra:	Katedra mezinárodního práva veřejného
Diplomant:	Pavel Hanžl
Téma diplomové práce:	Mezinárodněprávní aspekty získávání informací zpravodajskými službami
Vedoucí diplomové práce:	JUDr. Věra Honusková, PhD.
Oponent diplomové práce:	JUDr. Martin Faix, PhD., MJI

Výběr a aktuálnost zpracovávané problematiky

Autor předložené diplomové práce si vybral ke zpracování tematiku bezesporu velice zajímavou, atraktivní, a z pohledu mezinárodního práva až netradiční. Zpravodajské služby a jejich činnost jsou předmětem úpravy zejména vnitrostátních právních pravidel, na druhou stranu ale přirozeně zasahují do mezinárodních vztahů, a to právě v podobě špionáže, kde se můžou dotýkat a dostat do konfliktu s nezákladnějšími právními atributy státu, jako například suverenita. Volba problematiky tak vzbuzuje v čtenáři oprávněnou zvědavost, a to nejen zvědavost ve smyslu dychtivosti dovědět se něco nového, ale také zvědavost týkající se toho, jak se autor s touto nelehkou problematikou vypořádal. Nelze totiž než připomenout, že se jedná o problematiku mimořádně náročnou. Vyžaduje totiž pochopení nejen základů fungování mezinárodního práva, ale celé jeho systematiky. Zároveň ale existuje jen málo autorů a výstupů doktríny mezinárodního práva, které by se tomuto tématu věnovali, proto lze konstatovat, že se autor pustil do vod velké míry neznámých.

Formální stránka a struktura práce

Rozsah práce lze hodnotit jako standardní, práce má 74 stran včetně úvodu a závěru. Grafická stránka práce je až na výjimky na standardní úrovni (občasné jsou nedostatky v grafické úpravě textu, např. mezery mezi slovy, větami, str. 14).

Autor používá neobvyklou formu citace dokumentů („Evropská úmluva o ochraně lidských práv z roku 1950“), přičemž v používání této formy je autor nekonzistentní, když u některých

dokumentů uvádí přesný datum, u některých pouze rok, a u jiných dokonce pouze neúplný název bez bližší specifikace („Ženevské úmluvy“).

Poznámky pod čarou jsou zpracovány částečně nedůsledně. Nesprávná je dle mého názoru forma opakovaných citací (např. pozn. pod čarou 184, 185, atd.), někde citace zcela absentují („americký profesor práv...se domnívá“, zde chybějí citace prakticky u všech vět v odstavci, str. 13). Z formálního hlediska považují rovněž za nevhodné popisovat postup a strukturu práce (mimo úvod práce, kde je to pochopitelné). Odborný text by měl být plynulý, struktura se vysvětluje sama. Na některých místech práce má text spíš charakter publicisticko-beletristický. Tento styl ale do odborných prací nepatří.

Autor opatřil práci seznamem literatury. Z tohoto seznamu je patrný zájem autora o problematiku i jeho snaha vytvořit základ, z kterého by mohl při zpracování vycházet. Navzdory tomu považují množství i charakter zdrojů za výrazně omezený. Nedostatek se projevuje zejména ve vztahu k jednotlivým institutům/aspektům mezinárodního práva, které mají patrně vytvářet hodnotící rámec problematiky (např. suverenita, odpovědnost, atd.) a s kterými se měl autor (vzhledem k jejich roli v rámci práce) seznámit určitě pečlivěji a hlouběji. I když se samotná problematika získávání informací zpravodajskými službami ve výstupech doktríny objevuje jen občasně, uvedené základní aspekty/instituty jsou naopak zpracovány ve výstupech doktríny obsáhle, a to i v dílech českých autorů. Za nedostatečné tedy považují, že se autor seznámil pouze s dvěma (!) učebnicemi mezinárodního práva. Zahraniční učebnice zcela absentují. Uvedený nedostatek se, dle mého názoru, projevil v samotném obsahu práce a potažmo v její kvalitě.

Upozornit lze taky na nedostatky v používané terminologii, když autor například použil výraz „Valná hromada OSN“ (pozn. pod čarou 3). Co rozumí diplomant pod pojmem „kodifikace“, který používá na str. 12 o Deklaraci přátelských vztahů? Mohla tato deklarace (především z formálního hlediska) vůbec něco kodifikovat? Zdá se, že mnohé nedostatky předložené práce souvisí s neznalostí systematiky mezinárodního práva, resp. s nedostatečnou hloubkou znalostí, která navazuje na výše uvedenou výtku týkající se malého rozsahu nastudovaných zdrojů.

Obsah a struktura

Jak sem naznačil v úvodu, autor si vybral ke zpracování mimořádně náročné téma. Jeho komplikovanost a komplexnost proto vyžadovala hluboké zamyšlení a velkou preciznost při formulaci hlavní výzkumné otázky. Bohužel nejsem přesvědčen o vhodnosti její formulace tak, jak to udělal autor na str. 2, a to zejména proto, že podle mě nekoresponduje s dílčími cíli

vymezenými rovněž v úvodu (str. 1 – 2), resp. v jednotlivých kapitolách a podkapitolách. Jinak řečeno, množství otázek a dílčích cílů, které se objevují v každé podkapitole, významně modifikuje hlavní výzkumní otázku a zamlžuje její kontury. Obecně si autor často pomáhá kladením množství otázek (prakticky na každé stránce, někdy i ve větším množství), mnohé z nich ale zůstávají bez patřičné odpovědi a i z hlediska formálního (tok textu, atd.) působí nepatřičně. Kromě toho nejsem přesvědčen, že v kontextu zpracovávané problematiky lze formulovat hlavní výzkumnou otázku jako otázku legality/ilegality, a to zejména proto, že tato problematika mezinárodním právem prakticky upravena není a možné je jen hodnocení jejích dílčích aspektů (konečně i definičně se jedná o velice široký pojem).

Struktura práce bohužel není „dotažena do konce“ a dle mého umožňuje autorovi odpovědět na výzkumní otázku pouze v omezeném rozsahu. Jsem si vědom faktu, že vytvoření struktury práce ke zpracovávané problematice bylo mimořádně náročným úkolem. To ale nemění nic na mém dojmu, že se autorovi tento úkol splnit povedlo jen částečně. Práce bohužel budí do určité míry dojem, že autor buď vědomě nevěnoval dostatečnou pozornost přemýšlení nad aspekty, které do práce zařadil, nebo naopak nevědomě (ale ve výsledku nepříliš vhodně) tyto aspekty jednoduše namíchal. Tento problém lze ilustrovat na dvou příkladech.

Prvním je zařazení podkapitoly věnované českým tajným službám a ochraně základních práv. Není zřejmé (a autor to nijak blíže nevysvětluje), proč do práce zařadil tuto kapitolu pojednávající o činnosti BIS a aplikovatelného českého vnitrostátního práva. V úvodu sice jako dílčí cíl označil snahu popsat „implikace“ mezinárodního práva na právo vnitrostátní, ale v této kapitole tak určitě nečiní. Kapitole jednoznačně dominuje popis relevantní vnitrostátní úpravy bez avizované analýzy případných mezinárodněprávních aspektů (s výjimkou odstavce věnovaného specificky souladu čl. 16 Zákona o BIS s komentářem Výboru OSN pro lidská práva k čl. 17 MPOPP). Zařazení této kapitoly je z mého pohledu obsahově i strukturálně obsoletní, a tudíž nesprávné.

Druhým příkladem je podkapitola 1.2, v které autor jednoduše spojil dva aspekty, kterých vzájemnou souvislost nikterak neosvětluje a bohužel ani čtenáři není zjevná, a to způsoby získávání zpravodajských informací a prameny (čeho???). Autor jednoduše v závěru podkapitoly dal bez bližšího vysvětlení na hromádku dokumenty, které by mohli mít s problematikou něco společného (proč Pařížská úmluva o civilním letectví? proč ji autor uvádí před Chartou OSN? proč autor nediferencuje mezi *hard law* a *soft law* – je Deklarace zásad skutečně aplikovatelným pramenem? Co jsou „Ženevské úmluvy“?).

Za zařazení „shrnutí kapitoly“ na konec každé kapitoly lze sice autora pochválit, protože to ulehčuje čtenáři orientaci. Bohužel obsah těchto koncových podkapitol se autorovi nepovedl z důvodu nepochopení, co má takové shrnutí obsahovat. Například „shrnutí“ v podkapitole 1.3 bohužel není žádným shrnutím, nýbrž popisem postupu: „Tato kapitola uvedla čtenáře do světa špionáže tím, že vysvětlila některé pojmy použité v této diplomové práci...“.

V úvodu je zařazena kapitola vymezující některé základní pojmy. Její zařazení je určitě správné a podstatné, k jejímu obsahu mám ale rovněž určité výhrady. Po přečtení textu se nemohu zbavit dojmu, že autor chápe špionáž a získávání informací zahraničními zpravodajskými službami prakticky jako synonyma, s čímž lze do určité míry souhlasit a odráží to také obsah kapitoly 1. Problematické je pak ale zařazení kapitol týkajících se výslechových metod/mučení, protože uplatňování těchto metod zajisté nelze řadit pod pojem špionáž a pokud sem správně pochopil kapitolu k vymezení pojmů, autor ani tento způsob pod špionáž nezařazuje. *Summa summarum* panuje z mého pohledu ve vymezení relevantních pojmů a konceptu diplomové práce určitý zmatek, což se následně odráží také ve struktuře práce, která působí částečně nekoherentně a selektivně, a to navzdory zajímavě, ale přece jen všeobsažně deklarovaným cílům práce.

Za obsoletní považují také zařazení podkapitoly 2.2, kde autor na cca. 3,5 str. popisuje obecně institut mezinárodněprávní odpovědnosti bez bližšího vztahu ke zpracovávané problematice a následná „kasuistika“ má spíš beletristicko-popisný charakter, než charakter právní analýzy otázek odpovědnosti v jednotlivých případech. místo těchto 6 stran textu by byla stačila jedna věta: „Poruší-li stát výkonem špionáže mezinárodní právo, může se dotčený stát na základě pravidel mezinárodněprávní odpovědnosti domáhat nápravy porušení, přičemž obsah odpovědnostní povinnosti je, jak ukazují i případy z praxe, především otázkou vzájemného vztahu a dohody dotčených států.“ Výtky podobného charakteru, tj. týkající se zařazování aspektů souvisejících se zpracovávanou problematikou pouze okrajově, případně vůbec, lze uplatnit prakticky u všech kapitol práce (namátkově: problematika agrese a jejího postihování v mezinárodním právu trestním, str. 31; otázka proradnosti, str. 34, kde autor zcela opomíjí specifický kontext uplatnění pravidel MHP, tj. ozbrojený konflikt, a tedy otázku, zda incident U-2 byl ozbrojeným konfliktem).

Souhrnně lze konstatovat, že navzdory obtížnosti problematiky, a také nepopíratelné snaze a zápalu autora pro věc, se mu nepovedlo obsah práce zpracovat tak, aby šel nad rámec základních požadavků kladených na diplomové práce.

Celkové hodnocení

Nepochybným pozitivem předložené práce je samotná volba problematiky, která se ale na druhou stranu ukázala pro autora zjevně příliš náročná. Z práce lze také bezesporu vyčíst upřímný zájem o problematiku, i snahu autora se s ní vypořádat co nejlépe, a tuto snahu skutečně oceňuji. To ale bohužel nemění nic na faktu, že práci považuji z hlediska formálního i obsahového za takovou, která z výše uvedených důvodů sice splňuje nároky kladené na diplomové práce pouze v dostatečné – základní míře.

Na základě toho důvodů doporučuji diplomovou práci k ústní obhajobě a v závislosti na výsledku ústní obhajoby ji hodnotím klasifikačním stupněm

dobře

V rámci obhajoby se diplomant vyjádří k výtkám obsaženým v posudku.

V Praze dne 25.8.2015

JUDr. Martin Faix, Ph.D., MJI